

Úvodné slovo

Referendum a demokracia

Demokracia je už vyše desať rokov najfrekventovanejším slovom v našej spoločnosti a médiách. Mala by to byť vláda ľudu, čiže taká forma štátu, ktorá umožňuje maximálnu faktickú účasť občanov na riadení a správe štátu. Rozpätie

takto chápanej demokracie je však v politickej praxi obrovské – od maximálneho uplatňovania priamej demokracie, v ktorej o väčšine dôležitých rozhodnutí povinne rozhodujú občania v referendách (napríklad Švajčiarsko), až po „zastupiteľskú demokraciu“, v ktorej o všetkom rozhodujú občanmi síce slobodne zvolení poslanci, ktorí však za svoje politické konanie nie sú svojim voličom ničím zodpovední a ich občan-volič im môže byť na štyri roky ukradnutý (napríklad SR – vid' čl.73 Ústavy SR). Hoci kombinácia nástrojov priamej i nepriamej demokracie je v ústavách a zákonoch európskych štátov veľmi pestrá, zjednodušene možno konštatovať, že štát sa približuje ku skutočnej demokracii tým viac, čím účinnejšie môžu jeho občania uplatňovať pri riadení štátu nástroj priamej demokracie – referendum.

Referendum je však v našich končinách úplne politické novum a ako také sa len ťažko uvádza do života. Aj preto boli všetky doterajšie referendá v SR (dokonca aj referendum o nezašantročovaní slovenských strategických podnikov do rúk zahraničných vlastníkov!) pre nízku účasť voličov neúspešné. Ale neúspešné boli hlavne preto, lebo všetky politické sily na Slovensku, ktoré sa pri rozpade ČSFR postavili proti základnému právu slovenského národa na samostatnú štátnosť, postavili sa aj proti všetkým referendám a masovou mediálnou kampaňou pomýlili, odradili a zastrašili občanov od účasti na nich.

Siedmeho januára tohto roka však bola vytvorená kuriózna situácia – pod vedením Jána Čarnogurského sa vytvorila „občianska iniciatíva“, ktorá požaduje vypísanie referenda o vstupe SR do NATO. Proti tejto iniciatíve sa, podľa doterajších skúseností celkom očakávateľne, postavili všetky protislovenské politické sily, ktoré tak úspešne odsabotovali všetky doterajšie referendá v SR. Paradoxne sa však za vypísanie referenda postavili aj mnohí z tých predstaviteľov protislovenských politických síl, ktorí boli doteraz proti všetkým referendám v SR.

O čo tu ide? Ide o stratu pamäti a zdravého rozumu, alebo len o plané politikárčenie a osobné chytračenie niektorých signatárov? O posunutí

železnej opony minimálne na západnú hranicu Bieloruska a Ukrajiny predsa už bolo rozhodnuté najneskôr vtedy, keď Gorbačov kapituloval na veľmocenské postavenie ZSSR a keď bol prijatý zákon USA o rozširovaní NATO. Tento zámer USA sa už nekompromisne realizuje a nijaký štát SVE nebude v tejto mocenskej expanzii výnimkou. Preto pozícia SR dnes v mnohom pripomína pozíciu Česko-Slovenska v marci 1939, keď sa v praxi začala realizovať idea integrácie európskych štátov do „Novej Európy“, takže vlastne niet o čom rozhodovať.

A kde sa v tomto dnešnom prúde „integrácie“ a „globalizácie“ nachádza zatiaľ suverénny občan SR? Nuž, práve za tým referendum! Mal by sa preto rezolútne dožadovať svojho ústavného práva na referendum (článok 7 a celý druhý oddiel Ústavy SR!) a mal by hlavne dobre uvážiť, či je v jeho štátnom, národnom, občianskom a ľudskom záujme vstupovať do vojenskej organizácie, ktorá ho proti nikomu neochráni (viď Cyprus), ale bude od neho vyžadovať nielen obeť na jeho základných ľudských právach a obeť na jeho národnej a štátnej zvrchovanosti, ale aj miliardové finančné výdavky a možno raz aj státisíce obetí na ľudských životoch. Lebo taká je nekompromisná logika účasti na každom agresívnom vojenskom zoskupení.

Július Handžárik

Ekonomický komentár

DIALNICE - PRÚDNICE ROZVOJA SLOVENSKA

V dávnej minulosti i dnes dobré cesty boli a sú základom života a prosperity. Či už boli suchozemské, riečne, morské alebo novšie vzdušné. Stačí si spomenúť z histórie najvýznamnejšie centrá oblasti v Mezopotámie, Stredozemného mora (príznačná je veta: **všetky cesty vedú do Ríma**), neskôr Atlantiku a teraz Pacifiku, ku ktorým sa zbiehajú všetky druhy dopravných tepien. **Okolo nich sa rozvíjala Ľudská civilizácia.**

V súčasnosti má cestná infraštruktúra rovnako kľúčový význam pre efektívne využívanie disponibilných zdrojov, hospodársky rozvoj všetkých regiónov, mobilitu pracovných síl a aj medzinárodnú konkurencieschopnosť. A čo je aj pre Slovenskú republiku dôležité, je jedným z najdôležitejších stimulov pre zahraničných investorov, pre intenzívny rozvoj cestovného ruchu. Pri dnešnej 20 – percentnej nezamestnanosti je to doslova otázka života nielen veľkého počtu našich spoluobčanov, ale celých dolín,

ktoré začínajú byť poznovne hladovými. Pre značný časový odstup v jej budovaní na území Slovenska vo federácii s ČR by zákonite mala byť pre všetky vládne zoskupenia jednou z rozhodujúcich priorit. Na našu škodu - nie je tomu tak.

Zanedbanie, či na určitý čas **zastavenie výstavby diaľnic, patrí k najväčším prehreškom vlády SR po roku 1998** voči podnikateľom domácim i zahraničným, s osobitným dopadom na stredné a južné Slovensko. Je len ťažko možné odhadnúť, koľké miliardy nás, z hľadiska štátnonárodného záujmu, tieto nezmyselné rozhodnutia stáli.

Pritom aj pred rokom 1998 tu aktívne pôsobili sily, voči ktorým sme v rámci aktivít NEZES i na pôde Národnej rady SR museli vystupovať. Medzi najaktívnejších predstaviteľov odporcov výstavby diaľnic patrila vtedajšia poslankyňa NR SR a neskoršia ministerka financií p. B. Schmögnerová. Ale nebola to len ona. Predstavitelia istého občianskeho združenia presviedčali verejnosť, že úvery na výstavbu diaľnic sú hlavnou príčinou zadlženosti Slovenska, pričom (podľa nich) diaľnice dopravné problémy neriešia a, podľa tých „dobrodincov“, **„diaľnice sú už prekonanou podmienkou rozvoja krajiny“**. Vtedy sa im nepodarilo zastaviť naštartovanie a dynamickú výstavbu, zato uspeli hneď v závere roka 1998.

Pritom len z hľadiska zamestnanosti si dokážeme urobiť predstavu, čo projekt budovania diaľnic pre naše hospodárstvo znamená. Tak podľa údajov Zväzu stavebných podnikateľov Slovenska pracovalo v roku 1999 na výstavbe diaľnic 6000 osôb. Z toho robotnícke profesie tvorili okolo 76%. Súčasne bolo na výstavbe zainteresovaných ďalších 8500 osôb z oblasti služieb, dopravy, ubytovania, stravovania a i. V roku 2000 bolo do výstavby zapojených cca 8000 osôb vrátane subdodávateľov. Robotnícke profesie boli zastúpené v priemere 80%. Z terciárnej sféry sa zapojilo cca 10 000 osôb. Pri navrhovaných ročných výdavkov sa dá očakávať, že počet zamestnancov zapojených do výstavby sa udrží v rozsahu 7000 - 8000 osôb.

Teda už samotná výstavba dáva príležitosť efektívneho využitia slovenského potenciálu. Ale ešte dôležitejšie je to, že stimuluje ekonomické aktivity – budovanie výrobných jednotiek rôznych priemyselných odvetví, poľnohospodárskych, potravinárskych, ktoré na seba viažu rozvoj služieb. A v prepojení na európske diaľničné trasy sa ich efektívnosť mnohonásobne zvyšuje

Pozitívne sme preto privítali náznak nových prúdov, ktoré do pokračujúceho vládneho zoskupenia priniesli konečne intenzívnejšie úvahy o urýchlennom pokračovaní vo výstavbe diaľnic v Slovenskej

republike. Ale ani teraz, ako sledujeme, nie je všetkým peripetiám okolo dostavby diaľnic koniec.

Združenie podnikateľov Slovenska, Slovenská živnostenská komora i Slovenská obchodná a priemyselná komora hodnotia **projekt výstavby diaľnic, schválený vládou SR pred 2 rokmi (21. 2. 2001) ako antieurópsky**. Jednak preto, že oddialil pokračovanie výstavby až na rok 2003 ale hlavne preto, že nerešpektuje ako prioritnú výstavbu diaľnic E75 a E50 cez slovenské územie.

Pozoruhodné je sledovať angažovanosť jednotlivých záujmových skupín, prikrývaných politickými stranami. Z doterajších poznatkov vyplýva, že ani v rámci koalície neexistuje zhoda a jednotná koncepcia ako realizovať nimi prijatý Nový projekt výstavby diaľničnej siete.

Severný ťah, tzn. trasu Bratislava-Trenčín-Žilina-Prešov-Košice presadzuje SDKÚ. Darmo, *kamarát-nekamarát z hrušky dole, keď ide o veľké peniaze!*

Ďalší koalíční partneri presadzujú výstavbu tzv. južného ťahu z Bratislavy do Košíc.. Ale nie zhodne. ANO a KDH preferujú ťah cez Zvolen a B. Bystricu, kým SMK uprednostňuje región svojej zainteresovanosti, tzn. ťah cez Dunajskú Strelu, Lučenec.

Rozdielne posudzovanie alternatívy severný alebo južný ťah majú nádych klientelizmu. Z národohospodárskeho hľadiska vidíme potrebu prekonať skupinovú, často stranícky prikrývané záujmy „byť pritom“, t. j. pri rozhodovaní o miliardách. Uvedomujeme si, nakoľko je táto úloha náročná, a bez kompromisov takmer nereálna.

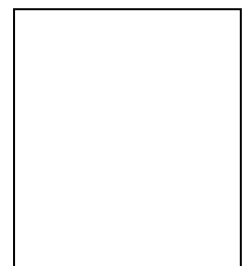
Zostáva veriť, že zdravé sily podnikateľskej sféry, osobitne Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení, vytvorí dostatočný tlak na **dokončenie severného ťahu** a súčasne, s využitím všetkých dostupných aj zahraničných zdrojov budú **pokračovať v budovaní modernej cestnej siete, i južnom ťahu a severo-južných ťahoch**. Aby nás vývoj v spojenej Európe neobišiel po iných cestách.

Ing. Ladislav Lysák, predseda NEZES

Rezervované pre makroekonomiku

K čomu vedie výpredaj majetku?

Laická a odborná verejnosť sú sklamané dĺžkou transformačného obdobia, ktoré v našej ekonomike prebieha už trinásť rok. V samostatnej slovenskej ekonomike jedenásť rok. Vyhliadky, kedy sa ekonomika skonsoliduje, sú

zatial' značne hmlisté. Mnohí optimisti sa nádejajú, že proces transformácie sa ukončí členstvom v Európskej únii. Skúsenosti štátov, ktoré vstúpili pred nami do EÚ ukazujú, že samotný vstup je spojený s problémami, ktoré vyplývajú z procesu prispôsobovania.

Ak by naša ekonomika vstúpila do EÚ dokonale pripravená, proces prispôsobovania by sa výrazne skrátil. Nám bude robiť veľké problémy značná nepripravenosť ako v podnikateľskej sfére, tak aj v hospodárskej politike štátu. Oba problémy sú veľmi vážne, môžu spôsobiť značné sklamanie. Preto v hospodárskej politike je žiaduce prijať racionálne opatrenia.

K vážnym problémom, ktoré nás dlhodobo trápia a v posledných rokoch sa prehľbujú, je vnútorná a vonkajšia nerovnováha, reprezentovaná schodkom štátneho rozpočtu a platobnej bilancie. Oba schodky nadobudli hrozivé rozmery. Väčšie nebezpečenstvo predstavuje schodok platobnej bilancie. Pre oba platí spoločné rozuzlenie a to je v zaťažení budúcnosti budúcej generácie. Zreteľné je to vo zvyšovaní štátneho dlhu, ktorý nebezpečne narastá. Platobná bilancia sa vždy vyrovná. Lenže prostriedky, ktoré sa k vyrovnaniu použijú, by sa mohli použiť efektívne na podporu rozvoja ekonomiky. Takého, ktorý by umožnil splácanie doteraz vytvorených dlhov. Schodok platobnej bilancie v posledných dvoch rokoch sa vyšplhal na cca 200 mld. Sk. Ak by tieto zdroje, ktoré sa v podstate „prejedli“, boli použité na rozvoj mohli prispieť k zvýšeniu efektívnosti ekonomiky a liečeniu najťažšej choroby ekonomiky – nezamestnanosti.

Jednou z foriem liečenia ekonomiky mala byť transformácia vlastníctva. Prvé kroky zmeny vlastníctva prispeli k rastu ekonomiky a celkovému zlepšeniu. Neskoršie dochádza k zmene. Prejavujú sa trhliny v kolobehu tovarov a služieb na jednej strane a peňazí na strane druhej.

Je všeobecne známe, že v ekonomike musia vyvážené fungovať oba kolobehy. Musia byť v rovnováhe. Výpredajom vlastníctva majetku do zahraničia sa rovnováha narušuje. Z celkového toku peňazí časť plynie vlastníkom majetku v zahraničí. Takýto problém je dnes vlastný prakticky každej ekonomike. Z toho nemusia vznikať vážne problémy. Ale ak prevažná časť majetku má vlastníka v zahraničí, v kolobehu tovarov a peňazí nastáva trhlina, ktorá sa zákonite prejaví vo výsledku platobnej bilancie aj v rozpočte a tiež vo vnútorných zdrojoch ekonomiky.

Druhý pohľad, ktorý tento problém dokresľuje, je pohľad na tvorbu a užitie príjmu spoločnosti. Predpokladajme, že príjem spoločnosti plynie len z ekonomických zdrojov. V reálnom živote i v teórii

je známe, že celkové príjmy v ekonomike plynú z nasledujúcich zdrojov (v literatúre sa k tomu používa pojem formy bohatstva): z úrokov z úspor, z dividend, z úrokov z cenných papierov, z vlastníctva produktívneho majetku vo forme zisku a z ostatného majetku vo forme nájomného a hlavne z využitia ľudského kapitálu vo forme mzdy.

Z analýzy využitia týchto zdrojov pochopíme ako vzniká problém, aplikujúc to na naše podmienky. Obyvateľstvo nášho štátu má relatívne veľmi malé príjmy z úspor a cenných papierov. Hlavnú zložku príjmov tvoria mzdy zamestnaných osôb a príjmy živnostníkov a tiež z výkonu slobodných povolání.

Piatu skupinu tvoria príjmy vlastníkov majetku. Predstavujú druhú najväčšiu časť príjmov. Vzhľadom na to, že veľká časť nášho národného majetku (majetku nachádzajúceho sa na území Slovenskej republiky) je vo vlastníctve majiteľov, ktorí sú občanmi iných štátov alebo cudzích organizácií, značná časť zisku odteká do zahraničia.

Všetky štáty, ktoré sú bohaté, majú určitú časť príjmov práve z vlastníctva majetku v iných štátoch. Najvýznamnejším predstaviteľom takých štátov sú USA.

Preto sa niet čomu čudovať, že Američania patria medzi najbohatších obyvateľov. Čím viac ten ktorý štát vlastní majetku v iných štátoch, úmerne tomu sú vyššie príjmy v domácich ekonomikách. Zahraničné firmy sa preto usilujú nakúpiť majetok alebo právo rozhodovať o majetku (akcie) v iných ekonomikách a domáce vlády ich v tom podporujú. Na druhej strane, čím viac majetku danej ekonomiky patrí cudzím vlastníkom, úmerne tomu sa znižuje príjem danej ekonomiky, lebo príjem obyvateľstva sa potom obmedzuje len na príjem zo zamestnaneckého pomeru.

Odlev príjmov z vlastníctva majetku narušuje súlad v kolobehu tovarov a služieb s kolobehom a príjmov, pohybu tovarov a služieb nie je adekvátny pohyb peňazí. Kolobeh narušuje práve tú časť, ktorá takto odteká do zahraničia. Ekonomiky, v ktorých tento odlev nadobudne väčšie rozmery, prehľbuje nerovnováhu vnútornú i vonkajšiu. Zreteľnejšie sa tento problém prejavuje vo vonkajšej nerovnováhe. Ekonomiky, v ktorých značnú časť alebo väčšinu majetku vlastní cudzí kapitál, majú v zásade veľké problémy, hlavne s nevyrovnanosťou platobnej bilancie a nedostatkom kapitálových zdrojov, ktoré sa musia nahrádzať prílevom zahraničného kapitálu.

Politické spektrum, ktoré ignoruje uvedené narušenie súladu medzi vecným a peňažným tokom a prehľbuje tento nesúlad tak koná buď z nevedomosti, čo je málo pravdepodobné, alebo v záujme vidiny ocenenia zásluh za sprostredkovanie výpredaja

majetku. Čo je súčasťou bežnej praxe v trhových ekonomikách.

Znižovanie domáceho podielu vlastníctva majetku má množstvo strategických nevýhod, najmä vtedy, ak spoločenský záujem je v rozpore so záujmom individuálnych vlastníkov. Napr. v prípade bánk sa môže prejaviť neochota poskytnúť úver vláde na projekty, ktoré by ohrozili pozície vlastníkov z materského štátu, lebo by sa vytvorilo konkurenčné prostredie na domacom trhu.

Osobitný problém je prílev zahraničného kapitálu. Bez zahraničného kapitálu sa podkapitalizované ekonomiky neobídu. Jeho účasť je nevyhnutná. Vláda musí rozhodnúť akú formu prílevu podporí. Je to závislé od podmienok. Prijateľné sú dve formy a to ako úverové zdroje, alebo ako priama účasť formou nových technológií, zameraných na modernizáciu a rozšírenie výroby. Prílev zahraničného kapitálu by sa mal orientovať do tvorby nových tovarov a do zvýšenia scientifikácie produkcie, kde by sa využila vysokokvalifikovaná práca, ktorou slovenská ekonomika disponuje ako so základným rozvojovým zdrojom.

Prof. Ing. Michal Baránik, PhD.

Osobnosti

Prof. Kočtúch, spomíname

20. februára uplynulo neuveriteľných 9 rokov od úmrtia významného slovenského ekonóma, pedagóga-národovca, poslanca federálneho NZ, matičiara, zakladajúceho člena NEZES-u, Spoločnosti slovenskej inteligencie Korene a predsedu Národohospodárskeho a rozpočtového výboru NR SR, ako aj blízkeho spolupracovníka A. Dubčeka prof. Ing. Hvezdoňa Kočtúcha, DrSc. Zomrel vo veku 64 rokov. Jeho život a práca sú obdivuhodným príkladom pre všetkých, ktorí sa rozhodli svojimi vedomosťami a schopnosťami pomáhať svojmu národu, svojej vlasti a slúžiť ľudskému pokroku.

Prof. Kočtúch bol predovšetkým vedec a pedagóg, ktorého život tvoril jednu veľkú knihu bolesti. Vzostupy a pády, spôsobené totalitným systémom, len ťažko prekonával. Ich rukopis mu trvalo poznačil zdravie. Napriek všetkým prerývom jeho práce, zanechal po sebe odkaz nezabudnuteľný. Je tvorcom a zakladateľom originálnej teórie a praxe efektívneho investovania malých a vysoko otvorených ekonomík. Investície priviedli prof. Kočtúcha ku skúmaniu nerovnomerného vývoja Slovenska v spoločnom štáte Čechov a Slovákov. Investíciami sa tu neefektívne budoval systém slovenského hospodárstva, ako doplnkového hospodárstva silnejšej českej ekonomiky, s pomerne jednostrannou exportnou

orientáciou na štáty bývalého ZSSR. Na Slovensku sa tak dosahovalo vyššie využívanie investičného majetku, ale nižšia životná a mzdová úroveň. To boli burcujúce poznatky, ktoré ho priviedli na čiernu listinu už za čias prezidenta Novotného, a to najmä preto, že ich umocňoval národným povedomím. Ponímal totiž pedagogický proces ako proces výchovno-vzdelávací: človek musí nielen čosi vedieť, ale musí aj „zapustiť korene“ – vedieť, kam patrí, aby ho víchor nevyvrátil. Išlo mu nielen o znalosti, ale aj o lásku k rodnej zemi ako k dvom stránkam jednej mince.

Fundovaná odborná aktivita, občianska angažovanosť a prenikavý intelekt prof. Kočtúcha sa naplno prejavili najmä po roku 1989, kedy vyústili do vysokého „synergického efektu“ pri budovaní samostatnej SR. Vlastná štátnosť, programovaná priamo SNS, stala sa i jeho programom. Úspech budovania samostatného štátu videl však správne v zjednotenom úsilí národne orientovaných strán: SNS a HZDS, nie v ich rozbíjaní a drobení. Tvrdil: ak človek zámerne zoslabí svoju jednu nohu, sotva môže kráčať rýchlejšie. Tu vidím dnes najaktuálnejší odkaz prof. Kočtúcha, podľa ktorého vlastný štát znamená pre národ to, čo pre rodinu vlastný byt. Pri jeho budovaní treba však charakter politikov a jednotu, ktoré by mali vyrovnávať dejinné manko Slovákov a dobehnúť svoju vlastnú zameškanú históriu. Akoby tušiac blížiaci sa koniec, prof. Kočtúch tesne pred smrťou publikoval toto svoje posolstvo či odkaz národu v 5 pokračovaniach článku: Občan – staň sa vôľa tvoja. Priniesla ho Slovenská republika v dňoch 14. až 18. II. 1994. Je vysoko aktuálny i dnes. Spomínajúc, poučme sa z neho!

Prof. Ing. Viera Bacová, CSc.

Názory

STO DNÍ VLÁDY - NIE REFORMA, ALE REŠTRIKCIA

Stalo sa nepísaným pravidlom poskytnúť vláde po parlamentných voľbách sto dní, aby bez väčších politických tlakov presvedčila voličov o naplňaní predvolebných sľubov.

Staronová vláda Mikuláša Dzurindu, v ktorej len ľavičiarov vystriedali liberáli, začala od prvých dní realizovať svoju reštriktívnu ekonomickú politiku (v slovníku vládných ekonómov označovanú ako reformnú) bez náznakov rozvojových impulzov. Tento faktor spôsobuje aj krátkodobé a dlhodobé výkyvy vo vývoji

domácej meny. Vysoký deficit vo fiskálnej oblasti a veľký objem splátok vládneho dlhu majú vplyv na rozkolísanosť úrokových sadzieb. Nárast inflácie spôsobí postupne ich stagnáciu a následné oslabovanie dôvery zahraničných investorov a bankárov voči podnikateľskému prostrediu na Slovensku. Ekonomická nestabilita si žiada nastolenie makroekonomickej rovnováhy, a to predovšetkým rozumnou hospodárskou politikou, prísnu menovou a fiskálnou reštrikciou. Negatívny dopad na podnikateľský sektor a ďalšie zhoršovanie podnikateľského prostredia bude mať nepochybne tiež skoková metóda zvyšovania cien energií. Drastický nárast cien energií odráža nové vlastnícke vzťahy po privatizácii strategických podnikov (predovšetkým SPP) a ich odovzdaní do zahraničných rúk, vrátane manažérskych právomocí, za koloniálnu cenu. Občania už v tomto roku začínajú splácať privatizačné rozhodnutia vlády z posledných rokov. V perspektíve najbližších mesiacov (maximálne jedného roka) možno očakávať ďalšie zvýšenie cien energií a následne aj cien ďalších tovarov a služieb. Navyše, bez zodpovedajúcich motivačných a kompenzačných mechanizmov pustila vláda do sieťových odvetví z prostriedkov občanov a podnikateľov približne 100 miliárd Sk, čo bude mať v budúcom období za následok spomalenie ekonomického rastu, zníženie životnej úrovne a rast nezamestnanosti. Tieto opatrenia budú mať väčší dopad na sociálne slabšie vrstvy obyvateľstva, ako vláda avizovala ústami svojho podpredsedu Ivana Mikloša.

Ing. MICHAL RAŠO, člen Rady NEZES

Medzinárodné ekonomické vzťahy

O čo ide v Iraku?

Kríza okolo Iraku vrcholí a napriek odporu, ktorý vyvoláva snaha po jej vojenskom riešení v celom svete pravdepodobne niet návratu k jej mierovému riešeniu. Do tejto krízy je dnes zapojená aj OSN a ako oficiálny dôvod jej vzniku sa uvádza nedemokraticosť režimu Saddáma Husajna v Iraku, ktorý vraj porušuje ľudské práva v tejto krajine a ohrozenie iných štátov z jeho strany zbraňami hromadného ničenia. Aby okruh možných ohrozených bol čo najširší a získala sa podpora pre jeho vojenské riešenie zo strany veľkého počtu štátov sveta, tak sa vytiahla karta jeho prepojenia na celosvetové teroristické organizácie.

Zbrojní inšpektori OSN však zatiaľ vlastníctvo zbraní hromadného ničenia (nukleárných, biologických a chemických) Irakom nepotvrdili. Treba však objektívne pripustiť, že vlastníctvo predovšetkým rôzneho druhu chemických zbraní pre ich relatívne dnes jednoduchú výrobu nie je úplne nereálne. Nakoniec použitie sarínu sektou v Japonsku by tomu nasvedčovalo.

Otázku však treba položiť aj v inej polohe. Koho Irak predpokladanými zbraňami hromadného ničenia ohrozoval a kto sa cíti byť ohrozený? Faktom je, že ani jeden štát susediaci s Irakom - Irán, Turecko, Sýria, Jordánsko, Saudská Arábia a dokonca ani Kuvajt, ktorý už Irak raz anektoval, takéto nebezpečenstvo nesignalizoval a ani tvrdo nepožadovali jeho riešenie. A to sú krajiny, ktoré ako prvé by mohli byť reálne ohrozené. Kto v tomto regióne, aj keď s Irakom nesusedí, sa cíti byť ohrozený je len Izrael. Dokonca aj medzinárodné islamské alebo arabské organizácie ako napr. Liga arabských štátov sa stavajú proti vojenskému riešeniu režimu v Iraku a jednoznačne takéto riešenie nepodporuje ani kontinentálna Európa. V tomto smere dochádza k vážnej diferenciácii aj v samotnom NATO, keď časť krajín NATO odmieta nielen vojenské riešenie v Iraku, ale aj prípadnú vojenskú pomoc Turecku, ktoré za normálnych okolností nie je a ani sa necíti byť ohrozené. Samozrejme, že prípadná vojna v Iraku nie je normálny stav a táto situácia by sa tým zmenila.

Otázka je, kde treba hľadať zárodok tohto konfliktu. Spočíva v politike terajšieho amerického vedenia, vyjadrenej slovami prezidenta USA Busha, keď označil Irak, Irán a Severnú Kóreu za „os zla“. To bol prvý verejný a varovný signál. Druhý, keď na Pražskom summite NATO bola oficiálne deklarovaná nová doktrína, ktorá umožňuje tejto organizácii s rozhodujúcim slovom USA zasiahnuť kdekoľvek vo svete.

Príčiny možného konfliktu sú v podstate dve.

Prvou sú dejiny vzniku novovekého štátu Izrael a jeho permanentného ohrozenia okolitým arabským svetom. Žiaľ, politika Izraela voči Arabom až príliš často vytvára podhubie pre toto ohrozenie, aj keď postupne sa dali a mal možnosť vytvoriť podmienky, aby sa stal generátorom civilizovaného technologicko - ekonomického, sociálneho a možno aj kultúrneho rozvoja celej oblasti Blízkeho východu. Faktom je, že až príliš sa formoval do polohy nástroja presadzovania záujmov USA v tomto regióne. Pravdou však je, že k rozumnejším dohodám treba interes z oboch strán. Keďže židovská lobby má v USA veľký vplyv na americkú zahraničnú politiku, možno reálne uvažovať aj o jej záujme na formovaní uvedenej „osi zla“.

Druhou príčinou sú ekonomické záujmy samotných USA, reprezentované americkým

kapitálom, predovšetkým nadnárodnými spoločnosťami, hlavne „olejárskymi“. Treba si uvedomiť, že Irak, po susednej Saudskej Arábii, má druhé najväčšie overené zásoby ropy na svete a tento región má aj veľké zásoby plynu. Obsadením Iraku tak vlastne USA získajú dosah a kontrolu nad obrovskými zásobami ropy na celom Blízkom východe od Mosulu na severe Iraku až po Moskat v Ománe a Shiráz v Iráne, teda po oboch brehoch Perzského zálivu.

Otázka je, k čomu to potrebujú, lebo ropy je dnes vo svete dosť a ani pre relatívne dlhšie obdobie sa nejaví jej nedostatok. Nakoniec sám Irak dnes dodáva približne len 3% svetovej potreby (hlavne do USA) výmenou za potraviny a lieky (embargo OSN).

Problém je zjavne spojený s recesiou ekonomiky USA, pričom východisko z nej sa posúva na stále dlhšie a dlhšie horizonty. Možnosť regulovať svetové dodávky a ceny ropy sa tak stáva nástrojom na ziskovosť americkej ekonomiky a aj jej rozvoj. A nie len americkej, ale aj svetovej ekonomiky, samozrejme v súlade s americkými záujmami. Jeden konkrétny príklad – zatiaľ čo za jeden dolár v USA možno kúpiť jeden galón benzínu (asi 4,5 litra) v EÚ za tú istú cenu sa kúpi približne jeden liter. Veľkej Británii vysoké ceny ropy relatívne vyhovujú, lebo zaručujú ziskovosť ťažby ropy zo Severného mora, ktorá je dosť nákladná. Z ekonomického hľadiska aj Rusku, politicky už menej, aj keď mu to pomáha riešiť konflikt v Čečensku. Z dlhodobého hľadiska však zákonite sa obáva realizácie islamu vo vnútri Ruska, ale hlavne na jeho južných hraniciach.

Že ide o zisky dokazuje skutočnosť, že aj keď je dnes ropy dosť, jej cena sa v súčasnosti pohybuje na úrovni 36 dolárov za barel. To znamená, že už dnes nadnárodné olejárske spoločnosti na tejto kríze zarábajú. Podstata problému je však založená v samotnom kapitalizme. Tento sa ocitol vo fáze, že tvorba zisku za každú cenu vedie k tomu, že najširšie masy obyvateľstva v miere stále menšej participujú nielen na jeho tvorbe ale hlavne na jeho užití. Svetové obyvateľstvo chudobnie, mizne takzvaná stredná vrstva a spomaľuje sa užitie produkcie, kde cez obeh peňazí sa tvorí aj zisk. Tendencia užitia cez stále rýchlejšie technologické inovácie a zavádzanie poznatkov je síce správna, ale bez adekvátne rastúceho spotrebného užitia vedie len k tomu, že síce bohatne, ale stále viac sa zužuje aj vrstva bohatých.

Keď si to premietneme do ekonomickej teórie je to klasický prípad tzv. Kondratievových dlhých vln, keď sa mení nielen technológia ale táto si vyžaduje aj zmenu politického systému. Pretože kapitál v záujme zisku dnes pôsobí globálne po celom svete, práve možný vojenský konflikt v Iraku môže byť zárodkom takejto celosvetovej politickej zmeny. Tam až vedie

„liberalizmus pre kapitál“ a nie pre človeka. Tieto pozície sa však zvyčajne bez vojny neopúšťajú.

Prípadné vojenské riešenie v Iraku má tak v sebe riziko dlhodobej nestability nielen v regióne Blízkeho východu, ale vo svete vôbec. Aj keď by sa podarilo nastoliť v Iraku kvázi demokratický režim, prítomnosť Američanov by tu bola dlhodobá a to aj s ohľadom na susedný a vôbec nie Američanom priateľský Irán. Tu je potenciálne nový zárodok konfliktu. Vzhľadom na kurdsú otázku (viac ako šesťnásť miliónový národ rozložený predovšetkým v Turecku, Iraku, Iráne a jeho požiadavka na sebaurčenie) demokracia v Iraku musí nakoniec sklzánuť do autoritatívneho režimu v demokracii. Tento prípad demokracia pozná, keď napríklad rímsky senát pri ohrození ríše alebo Ríma vlastne vytváral diktatúru. Dokazuje, to aj Afganistan, kde demokracia sklzála do kmeňovej demokracie, neustále zápasiacej o moc na úkor stability krajiny.

Práve Afganistan, odozva moslimského sveta na Irak, ako aj americká podpora Izraelu signalizujú, že vojenské riešenie v Iraku prináša inú a nesmierne nebezpečnú hrozbu pre svet. Túto možnú vojnu islamský svet, a nielen ten, chápe ako prvú vojnu civilizácií v novoveku. Ako možnú vojnu medzi civilizáciou založenou na judaisticko-kresťanskej kultúre a civilizáciou založenou na kultúre islamu.

Či sme ochotní si to priznať alebo nie púšťa sa džin z fľaše, ktorý zvýši napätie vo svete, povedie k novému zbrojeniu a ohrozené sa môžu a právom cítiť aj iné civilizačné kultúry ako hinduistická a konfuciánska. Len tieto dve kultúry predstavujú takmer 40% obyvateľov planéty a dnes atómové zbrane vlastní nielen judaisticko-kresťanská ale aj islamská, hinduistická a konfuciánska civilizácia.

Čo k tomu dodať – Boh ochraňuj naše deti a vnukov. Alebo že by Sibyla predsa len mala pravdu?

Ing. Anton Bonko, podpredseda NEZES

Mladí a veda

EDAMBA a jej pôsobenie na Slovensku

EDAMBA, alebo European Doctoral Programmes Association in Management and Business Administration, je Európska asociácia doktorandov, ktorá vznikla na konferencii EDAMBA v Štokholme v roku 1991.

Hlavným cieľom EDAMBA je podpora spolupráce

medzi európskymi doktorandmi prostredníctvom vytvorenia siete univerzít zameraná na výmenu informácií, výmenu doktorandov a podporu spolupráce v oblasti vedy a výskumu. EDAMBA tak pôsobí na zvyšovanie kvality doktorandských programov a na vytváranie kvalitného vedecko – výskumného prostredia v európskej perspektíve, spolu so zachovaním a presadzovaním rôznorodosti vedy a výskumu. Čo sa týka výmenných aktivít, doktorandi z členských univerzít EDAMBA majú možnosť absolvovať počas svojho pôsobenia na školách výmenné pobyty, ktoré zahŕňajú orientačné pobyty (niekoľko dní), študijné pobyty (niekoľko týždňov), semestrálne pobyty (do troch mesiacov) a postgraduálne štipendiá (nad tri mesiace).

V súčasnosti má EDAMBA 50 členov, ktorí pochádzajú z väčšiny európskych krajín, od roku 1995 sa zúčastňovali na konferenciách aj univerzity zo štátov Strednej a Východnej Európy, usilujúce sa o členstvo v Európskej únii. Univerzity štyroch z týchto štátov sú členmi EDAMBA. Okrem univerzít či vysokých škôl z Chorvátska, Českej republiky a Maďarska je členom zo Slovenska Ekonomická univerzita v Bratislave (EU). Na základe zaručenia sa dvoch zahraničných univerzít, členov EDAMBA, a na základe niekoľkoročného hodnotenia EU v zmysle prípravy vzdelávania jej doktorandov, kvality školiaceho pracoviska a školiteľov, bola EU v septembri 1997, ako jediná slovenská vysoká škola, prijatá do tejto prestížnej asociácie. Na základe poverenia rektora EU je gestorkou Ekonomickej univerzity prof. Ing. Elena Strážovská, PhD.

Cieľom v európskom systéme výchovy doktorandov je nielen priniesť nové pohľady na výchovu doktorandov, ale aj pomáhať a vytvoriť príležitosti pre doktorandov vystúpiť na seminároch, či publikovať výsledky ich vedecko – výskumnej činnosti. V roku 1998 EU založila tradíciu vedeckých stretnutí doktorandov s cieľom poskytnúť príležitosť na prednes téz dizertačných prác a tiež informovať tak širšiu vedeckú obec, ako aj verejnosť o výsledkoch bádania našich doktorandov. Stretávajú sa za účelom vzájomnej výmeny skúseností, zvyšovania schopností odbornej argumentácie, posúdenia úrovne výskumu na jednotlivých fakultách v SR aj v zahraničí. Vedecké konferencie sa konajú pod gestorstvom EDAMBA. Stále väčší záujem slovenských a zahraničných doktorandov svedčí o vysokej odbornej úrovni tohoto podujatia, na ktorom majú doktorandi každoročnú možnosť vedeckého vystúpenia, spojeného

s publikovaním výsledkov výskumu v recenzovanom Zborníku EDAMBA.

V rámci pôsobenia EU v EDAMBA bolo doteraz zorganizovaných päť vedeckých konferencií doktorandov, z toho boli tri konferencie s medzinárodnou účasťou. Tento fakt ukazuje významnú úlohu, ktorú konferencie zohrávajú. Na prvej konferencii, ktorá sa konala v roku 1998, sa zúčastnili prevažne doktorandi pôsobiaci na Národohospodárskej a Obchodnej fakulte EU. Na druhej konferencii, konanej v roku 1999, to už boli doktorandi nielen z EU, ale aj z ďalších ekonomických fakúlt slovenských univerzít. Od roku 2000, kedy sa konala tretia konferencia, sú pravidelne zastúpené aj univerzity zo zahraničia, najmä z Českej republiky, Maďarska a Ruska. Okrem konferencií, ktoré sa konajú v krajinách, ktorých univerzity sú členmi EDAMBA, a zborníkov z týchto konferencií, plánuje EDAMBA do budúcnosti publikovať najlepšie dizertačné práce vo výročnom Zborníku EDAMBA, čím chce prispieť k zvýšeniu záujmu doktorandov o činnosť v EDAMBA a tiež k zvýšeniu kvality dizertačných prác v Európe. Myslím si, že táto možnosť je výbornou príležitosťou pre slovenských doktorandov, ktorých dizertačné práce sú na vysokej odbornej úrovni, aby zviditeľnili nielen seba, ale aj Slovensko tak, aby nebol náš štát považovaný iba za príviesok v budúcej rozšírenej Európskej únii, ktorý produkuje len lacnú kvalifikovanú pracovnú silu bez zodpovedajúcej úrovne rozvoja vedy a výskumu.

Ing. Martin Grešš, odborný asistent FMV EU

